

22. 11. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Mediace a její využití v insolvenčním řízení

Již více než rok je součástí našeho právního řádu zákon č. [202/2012](#) Sb., o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), který do našeho právního prostředí přinesl dosud absentující úpravu jednoho ze světově nejrozšířenějších způsobů alternativního řešení sporů. V rámci tohoto příspěvku bude naznačeno možné a nutno podotknout, že i poměrně málo diskutované využití mediace v souvislosti s insolvenčním řízením.

Advokátní kancelář - Insolvenční správci

Na úvod je třeba říci, že insolvenční zákon jako takový je vůči mediaci neutrální, tj. explicitně se vůči ní nevymezuje, ani nedává konkrétní návod, v jaké fázi insolvenčního řízení by použití mediace přicházelo v úvahu. S ohledem na subsidiární užití občanského soudního řádu (ust. § 7 insolvenčního zákona), který s mediací nově v rámci průběhu řízení počítá[1], je však použití mediace v insolvenčním řízení představitelné, resp. rozhodně nelze mediaci z hlediska dnes platné právní úpravy považovat za zapovězenou.

Mediace jako způsob předcházení úpadku

Byť se to tak nemusí na první pohled jevit, je vyhlídka event. budoucího insolvenčního řízení poměrně širokým prostorem pro uplatnění mediace. Je nepochybné, že z hlediska obchodních vztahů, jakož i z hlediska poměrně vysokých transakčních nákladů, které s sebou insolvenční řízení vždy bez dalšího nese, může být pro řadu dlužníků a věřitelů zajímavé řešit úpadek či hrozící úpadek dohodou mimo insolvenční řízení samotné. V rámci takto uzavírané mediační dohody si lze představit řešení úpadku dlužníka odkladem splatnosti dlužnickových závazků, poskytnutím dodatečného zajištění či prominutí části dluhu (z hlediska obsahu mediační dohody se bude nejčastěji jednat o dohodu o narovnání, která může zahrnovat rovněž prvky novace závazu, dissoluce či prominutí dluhu). Mediátor může být přínosem všude tam, kde již není přímé jednání dlužníka a jeho věřitelů reálně možné a kompromis by tak byl jinak jen velmi těžko dosažitelný. Vstup třetí strany může otupit dřívější ostré třecí plochy, rozšířit stranám obzory a přinést na vyjednávací stůl návrhy, které budou přijatelné.[2] Z tohoto úhlu pohledu může být velmi vhodné, když je mediátorem osoba mající bohaté zkušenosti s insolvenčním procesem. Právě takový mediátor může totiž věřitelům poskytnout reálnou vyhlídku z hlediska budoucího osudu jejich pohledávek a reálné šance jejich (ne)uspokojení v případě, že by k insolvenčnímu řízení skutečně došlo.

Provádění mediace před zahájením insolvenčního řízení je specifické v tom, že mezi jednotlivými věřiteli budou zpravidla existovat rozdílné zájmy, a někteří z nich nemusejí mít na mediaci ekonomický zájem (například věřitelé zajištění mohou mít zájem na zahájení insolvenčního řízení a řešení dlužníkovy úpadku likvidační formou, kdy jsou vždy prioritně uspokojováni z předmětu svého zajištění). Velkým specifikem je taktéž poněkud vyšší počet subjektů, s nimiž je nutné jednat a tak se

tento způsob mediace liší od standardní varianty, kdy se musí mediátor vypořádat toliko s přítomností dvou stran sporu.

Mediace uskutečňovaná před samotným zahájením insolvenčního řízení s sebou nicméně nese i některá úskalí vyplývající z platné právní úpravy. Prvním z nich je povinnost dlužníka, který je podnikatelem, podat na sebe insolvenční návrh v situaci, kdy se již fakticky v úpadku nachází (ust. § 98 insolvenčního zákona). Uvedená povinnost pak zejména ve vztahu k odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu, která je založena ust. § 99 insolvenčního zákona, může vést členy statutárních orgánů k tomu, že nebudou o mediaci jako způsobu předcházení úpadku či hrozícího úpadku vůbec uvažovat a raději zvolí pro sebe bezpečnější cestu směřující k podání dlužnického insolvenčního návrhu. Z hlediska reálné uplatnitelnosti odpovědnosti za škodu po skončení insolvenčního řízení dle ust. § 99 insolvenčního zákona se však domnívám, že pro případnou mediaci nemusí být tato povinnost nepřekonatelnou překážkou. Dalším úskalím, které je třeba při mediaci jako způsobu předcházení úpadku zvažovat, je možná trestněprávní odpovědnost. Mediace by měla být vedena tím způsobem, aby nedošlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu zvýhodnění věřitele (ust. § 223 trestního zákoníku). Je nutno vnímat, že v obecném soukromoprávním styku si může subjekt zvolit, na kterou z pohledávek věřitelů bude plnit jako první a případně v jakém rozsahu. Pokud je však na jeho straně již existující úpadek ve smyslu insolvenčního zákona (lhostejno, zda ve formě předlužení či platební neschopnosti), posledně uvedené právo se zásadně mění a dlužník by se měl mít na pozoru, aby některého z věřitelů nezvýhodnil a nezaložil tím tak svou trestní odpovědnost. Poslední problematickou částí v rámci mediace, která se odehrává ještě před zahájením insolvenčního řízení, je nutnost vyvarovat se toho, aby byla uzavřená mediální dohoda následně v rámci insolvenčního řízení napadena jako odporovatelný úkon dlužníka. V souladu s ust. § 235 a násl. insolvenčního zákona jsou ve vztahu k věřitelům neúčinné ty právní úkony, které byly učiněny bez přiměřeného protiplnění, byly jednostranně zvýhodňující či úmyslně zkracující. Je nutno zmínit, že právní úkony nejsou neúčinné bez dalšího samy o sobě, nýbrž se jejich neúčinnost zakládá až pravomocným rozhodnutím insolvenčního soudu na základě odpůrcí žaloby, podané insolvenčním správcem. Z hlediska využití mediace je nezbytné, aby jakákoliv dohoda byla vypracována se znalostí principů, předpisů a judikatury z oblasti insolvenčního práva tak, aby následně nemohlo dojít k jejímu úspěšnému napadení odpůrcí žalobou.

Mediace v souvislosti s reorganizací

Využití mediace v souvislosti se způsobem řešení dlužníkového úpadku formou reorganizace se přímo nabízí. V rámci reorganizace je nutno mediaci pojímat nikoliv jako způsob řešení úpadku, ale jako způsob, jak se na řešení úpadku dohodnout. Reorganizační plán je de facto „smlouvou s mnoha účastníky“, která musí být schválena v zákonem požadovaném rozsahu jednotlivými skupinami dlužníkových věřitelů, což v této rovině přibližuje mediaci spíše vyjednávání jako takovému, nikoliv řešení sporu stricto sensu. Jelikož ke schválení reorganizačního plánu je nutná většina dle ust. § 347 insolvenčního zákona, nemusí být nezbytné vést mediaci se všemi dlužníkovými věřiteli, ale toliko s těmi, kteří společně tvoří požadovanou kvalifikovanou většinu. Opět zde platí, že mediátor může vytvořit prostor pro jednání s těmi věřiteli, kteří by z hlediska formy řešení dlužníkového úpadku mohli preferovat likvidační způsob řešení v podobě konkursu. Asi jako nejrealističtější případ se jeví situace, kdy by dlužník oslovil mediátora - odborníka na insolvenční právo s tím, že na sebe hodlá podat insolvenční návrh spojený s návrhem na řešení úpadku formou reorganizace, přičemž cílem mediace by v tomto případě bylo vytvořit prostor pro shodu nad připravovaným reorganizačním plánem. Otázkou je, zda by mohl být oslovený mediátor následně i insolvenčním správcem, jehož ustanovení by si dlužník v rámci reorganizačního plánu sám navrhl. Dle názoru autora se v tomto případě ust. § 24 insolvenčního zákona o vyloučení insolvenčního správce neuplatní, neboť návrh vlastního insolvenčního správce je v rámci reorganizačního plánu výlučným právem dlužníka.

Je však otázkou, zda je v rámci jednání o reorganizačním plánu nezbytné podstupovat mediaci v té

podobě, kdy dochází k uzavření smlouvy o mediaci (vč. účinků dané smlouvy na běh lhůt[3]), nebo je vhodnější spíše využít služeb mediátora jako takového.

Mediace v incidenčních sporech

Incidenční spory jsou obecně spory vyvolané insolvenčním řízením, přičemž jejich demonstrativní výčet je uveden v ust. § 159 insolvenčního zákona. Byť jsou incidenční spory podřízeny obecné úpravě sporného civilního řízení, platí pro ně řada specifíků vyplývajících z insolvenčního zákona (od věcné a místní příslušnosti soudu, přes aktivní a pasivní legitimaci účastníků, až po otázku náhrady nákladů řízení).

Využití mediace v incidenčních sporech je možné, nicméně s ohledem na striktní lhůty, jež jsou pro insolvenční řízení typické (např. lhůta k podání žaloby na určení pravosti popřené nevykonatelné pohledávky nebo lhůta k podání žaloby na vyloučení majetku z majetkové podstaty dlužníka), bude případná mediace probíhat s největší pravděpodobností na pozadí již zahájeného incidenčního sporu (tj. případná mediační dohoda by byla soudem schvalována nikoliv jako smír praetorský, nýbrž jako smír dle ust. § 99 občanského soudního řádu). Ze zkušeností insolvenčních správců je zřejmé, že incidenční spory mohou často zablokovat ukončení probíhajícího insolvenčního řízení na dlouhá léta, a to velmi často v situaci, kdy je již veškerý majetek dlužníka zpeněžen a podání konečné zprávy v rámci konkursu by tak jinak nic nebránilo[4]. V průběhu incidenčního sporu, který zpravidla trvá mnoho let, tak může insolvenční správce navrhnout insolvenčnímu soudu postup dle ust. § 100 odst. 3 občanského soudního řádu, tedy navrhnout, aby soud řízení o incidenčním sporu přerušil a stanovil účastníkům řízení povinnost absolvovat první setkání s mediátorem. Mediátor znalý situace a specifíků insolvenčního řízení může v této situaci sloužit jako prostředník, který umožní ukončení incidenčního sporu v řádově kratším časovém horizontu.

Jako poněkud problematická se v souvislosti s incidenčními spory jeví otázka vykonatelnosti uzavřené mediační dohody. Významná část incidenčních sporů má totiž povahu sporů o určení, zda zde určité právo je či není (typicky u žaloby na určení pravosti přihlášené pohledávky zní výroková část rozhodnutí soudu tak, že se zjišťuje, zda pohledávka přihlášeného věřitele je po právu či nikoliv). Dle názoru autora se strany na mediaci zúčastněné nemohou v rámci mediační dohody dohodnout na tom, zda zde určité právo je či není - taková dohoda by nemohla být předmětem následného schválení soudem ve formě soudního smíru. Nic však nebrání tomu, aby se strany v rámci mediace dohodly na tom, že bude incidenční žaloba vzata zpět či nárok uplatněný žalobcem ze strany insolvenčního správce částečně či zcela uznán.

Využití mediace při vymáhání pohledávek dlužníka

S ohledem na skutečnost, že vymáhání pohledávek dlužníka ve prospěch majetkové podstaty, k němuž je insolvenční správce v souladu s ust. § 294 insolvenčního zákona povinen, je standardním sporným řízením dle občanského soudního řádu, je využití mediace pochopitelně možné. Jako vhodné se jeví využití mediace v těch případech, kdy dlužník již před samotným zahájením insolvenčního řízení vedl letitý spor, kterým jsou již obě strany vyčerpány. Lze předpokládat, že žalovaný uvítá změnu v subjektu, který na straně dlužníka nově po zahájení insolvenčního řízení vystupuje a bude k mediaci svolný. Mediace může tedy urychlit skončení dlužníkem aktivně vedených sporů na plnění, které mohou také blokovat skončení insolvenčního řízení.

Závěr

Lze tedy shrnout, že prostor pro využití mediace či mediačních postupů je v rámci insolvenčního řízení poměrně široký, přičemž dle názoru autora je způsobit významně urychlit řadu procesů v rovině insolvenčního řízení či jim dokonce předcházet. Samozřejmě je otázkou, zda tento závěr

potvrdí soudní praxe. Snad tento příspěvek pomůže zahájit odbornou diskusi na toto téma a využití mediace v insolvenčním řízení tak nezůstane toliko v rovině teoretických úvah.

Mgr. Michal Brychta,
advokátní koncipient

[ŽIŽLAVSKÝ, advokátní kancelář s.r.o.](#)

Široká 36/5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 947 055
e-mail: ak@zizlavsky.cz

[1] Dohoda o mediaci, která je cílem celého mediačního procesu, je dohodou ryze soukromoprávní povahy a jako taková není přímo vykonatelná. Její vykonatelnosti však lze dosáhnout prostřednictvím jejího schválení soudem, ať už v rovině tzv. praetorského smíru (ust. § 67 a násl. občanského soudního řádu) nebo v rámci smíru uzavřeného v průběhu řízení (ust. § 99 občanského soudního řádu). Soud má nadto nyní možnost tam, kde se to jeví jako účelné a vhodné, nařídít účastníkům řízení první setkání s mediátorem, přičemž současně může rozhodnout o přerušení řízení (ust. § 103 odst. 3 občanského soudního řádu).

[2] Holá, L. et al.: Mediace a možnosti využití v praxi. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2013, s. 232.

[3] Zahájení mediace, tj. uzavření smlouvy o provedení mediace, má za následek stavení promlčecích i prekluzivních lhůt. V tomto ohledu došlo v souvislosti s přijetím zákona o mediaci k novelizaci § 112 občanského zákoníku, který stanoví, že uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje nebo je-li ohledně jeho práva zahájena mediace podle zákona o mediaci, promlčecí doba neběží od tohoto uplatnění po dobu řízení nebo od tohoto zahájení po dobu mediace. Zcela obdobně došlo k novelizaci § 583 občanského zákoníku ve vztahu k prekluzi. V rovině obchodního práva řeší stavení běhu lhůt § 404a obchodního zákoníku. V rámci nové soukromoprávní úpravy je na institut mediace rovněž pamatováno, když v §

647 NOZ je výslovně stanoveno, že v případě uzavření dohody o mimosoudním jednání věřitele a dlužníka o právu nebo o okolnosti, která právo zakládá, počne promlčecí lhůta běžet poté, co věřitel nebo dlužník výslovně odmítne v takovém jednání pokračovat; počala-li promlčecí lhůta běžet již dříve, po dobu jednání neběží.

[4] Ust. § 302 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, které stanoví, že podání konečné zprávy probíhající incidenční spory nebrání, pokud závěr konečné zprávy podstatně neovlivní, v tomto případě neuvažují, neboť dle mého názoru je konečná zpráva incidenčními spory ovlivněna vždy a do té míry, že insolvenční správci k jejímu podání před ukončením všech incidenčních sporů zpravidla nepřistupují.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)
- [Odstoupení od smlouvy v insolvenčním řízení](#)
- [Zřízení exekutorského zástavního práva - právní rámec, dopady a judikatura](#)
- [Novela nařízení o insolvenčním řízení nabyla účinnosti - jaké přinesla změny?](#)